

ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİ

Dr. Ahmet Kağan ÖZKAYA

Dünya sağlık örgütüne göre çocuk istismarı "Bir yetişkin tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan ve çocuğun sağlığını, fiziksel ve psiko-sosyal gelişimini olumsuz etkileyen davranışlar" şeklinde tanımlanmıştır. Çocuk ihmali ise bakmakla yükümlü kimseler, başta anne, baba ve diğer kişilerin, çocuğun kişisel bakım, barınma, eğitim, sağlık ve sevgi gibi temel gereksinimlerini yerine getirmeyerek, bedensel, duygusal, ahlaksal ya da sosyal gelişiminin engellenmesi olarak tanımlanmaktadır. Ülkemizde 18 yaş altındaki herkes çocuk olarak kabul edilmektedir ve çocuk istismarı ve ihmali ciddi sakatlık ve ölümlere neden olabilen tıbbi, hukuki, sosyal yönleriyle önemli bir sorundur. Milletler Cemiyeti'nde ilk kez 26 Eylül 1924'de Çocuk Hakları Bildirgesi, 20 Kasım 1959 yılında ise Çocuk Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda oy birliği ile kabul edilmiştir. Bu sözleşmenin içerdiği hükümler 27 Ocak 1995'de Resmi Gazete'de yayınlanıp 4058 sayılı yasa ile Türkiye'de de uygulanmaya başlanmıştır.

Epidemiyoloji

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre yetişkinlerin dörtte biri çocukken fiziksel istismara, her 5 kadının biri ve her 13 erkeğin biri çocuk iken cinsel istismara maruz kaldığını belirtmektedir. Yine Dünya Sağlık Örgütü'ne göre dünyada 40 milyon 1-14 yaş grubundaki çocuk, çocuk istismarı ve ihmalden dolayı etkilenmektedir.

Çocuk istismar ve ihmalinin değerlendirilmesi sırasında; fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve çocuk ihmali dört ana başlık altında sınıflandırma yapılabilir.

Fiziksel istismar

Fiziksel istismar en geniş anlamda 18 yaşından küçük çocuk ya da gencin bakımından sorumlu bir kişi tarafından kaza dışı yaralanması ya da zarar görme potansiyeline sahip olmasıdır. Otoriteyi sağlama, cezalandırma ya da öfke boşaltma amacıyla itilerek, sarsılarak, vurularak, yakılarak ya da ısırılarak çocuğun vücudunun herhangi bir yerine şiddet uygulanabilir.

Sarsılmış bebek sendromu en sık iki yaşın altındaki çocuklarda ancak beş yaşına kadar da görülebilen, kızgın anne-babalar ya da genellikle diğer bakıcılar tarafından çocuğun mamasını yememesi ya da sürekli ağlaması nedeniyle şiddetlice sallamaları sonucu kafa travması gelişmesine neden olan klinik bir durumdur. Subdural, subaraknoid hematom, retinal kanamalar ve diğer travma bulguları ile kendini gösterir. Bunun yanı sıra solunum güçlüğü, bradikardi, irritabilite, apne ve bilinç kaybı görülebilir. Çoğu zaman dışarıdan saptanabilen bir travma bulgusu yoktur.

Türkiye'de 7-14 yaş aralığındaki kız çocukları en çok anne, baba, öğretmen, arkadaş ve büyük kardeşler tarafından, erkek çocuklar ise arkadaş,

İhmal

Çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin beslenme, barınma, korunma, sevilme gibi temel fiziksel ve duygusal gereksinimleri karşılayamama durumudur. Eğitim gereksinimleri karşılanamadığında "eğitim ihmalı", sağlık sorunlarının giderilmediğinde "tıbbi ihmal", çocuğa sevgi ve ilgi gösterilmediğinde "duygusal ihmal", çocuğun yaşına uygun cinsel kimliği ile ilgili tutum davranış ve uygulamalar içinde olunmadığında "cinsel ihmal" den söz edilir.

Çocuk kirli, bakımsız mevsim ile uyumlu olmayan giysiler giymişse, belli bir hastalık ile açıklanamayan büyüme geriliği varsa, aileden çocukla ilgili yeterli bilgi alınamıyorsa, çevrede alkol sigara alkol ve madde kullanan kişiler varsa, içe dönük iletişim kurmakta çekingen bir çocuk ise, öğrenme güçlüğü zihinsel gelişimi geri olan bir çocuk ise, okula gitmeyen veya gönderilmeyen bir çocuk ise, sağlık kurumuna başvuruda gecikmiş ise, çocuğun beslenme barınma bakım tedavi gibi temel ihtiyaçları karşılanmıyorsa, terk edilmiş ya da evden kovulmuş ise çocuk ihmalinden kuşkulanması gerekir. İhmal fark edildiğinde hastanedeki çocuk koruma ekibine, sosyal hizmetlere ve/veya çocuk koruma merkezine bildirim yapılmalıdır. Çocuğun durumu organik patolojileri de içeriyorsa gerekirse yatırılarak ya da ayaktan yakın izleme tedavisi planlanmalıdır. Aynı zamanda uygun çocuklar çocuk psikiyatrisi tarafından da izlenmelidir. Adli makamlarca çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilere, çocuğa sağlamakla yükümlü oldukları unsurları iyileştirmeleri açısından çeşitli düzenlemeler ve zorlamalar yapılabilir. Bazı mahkemeye yansımış olgularda çocuk hakkında uygun tedbir kararı alınabilir ve gerekirse çocuk ailesinden alınarak uygun bir kuruma veya ailenin yanına yerleştirilebilir.

Kaynaklar

Acehan S, Bilen A, Ay MO, Gulen M, Avcı A, Icme F. Evaluation of Child Abuse and Neglect. Archives Medical Review Journal, 2013; 22(4): 591-614.

Çocukların Ev İçindeki Yaşadıkları Şiddet Araştırması (2012). <http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/evicisiddet-arastirma.pdf>

Özgentürk İ. Çocuk istismarı ve ihmal. International Journal of Human Sciences, 2014; 11(2): 265-78.

Şahin F. Çocuk İstismarı ve İhmalı. İç: Karaböcüoğlu M, Yılmaz HL, Duman M, ed. Çocuk Acil Tıp Kapsamlı ve Kolay Yaklaşım. İstanbul Tıp Kitapevi, 2012: 1825-39.

Tıraşçı Y, Gören S. Çocuk İstismarı ve İhmalı. Dicle Tıp Dergisi, 2007; 34(1):70-4.

Turhan E, Sangün Ö, İnandı T. Birinci basamakta çocuk istismarı ve önlenmesi. Sted, 2006; 15(9):153-7.

Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Rapor. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu. Ankara, 2010.